

A grand, ornate hallway with a long carpet, a chandelier, and two yellow chairs. The hallway is viewed from a perspective looking down its length. The walls are dark with gold accents, and the floor is made of light-colored wood with a dark border. A large, ornate chandelier hangs from the ceiling. Two yellow upholstered chairs with white frames are positioned on either side of the carpet. The hallway leads to a bright light at the end, suggesting an open doorway or a bright room.

Andrej Lorinc

ZASLÚŽENÝ TREST

z histórie
Bočkajovho
povstania
v roku 1604

Andrej Lorinc

Zaslúžený trest

z histórie Bočkajovho povstania v roku 1604

Andrej Lorinc: Zaslúžený trest
(z histórie Bočkajovho povstania v roku 160)4

ISBN 978-80-570-0899-6

Nešťastie

Kočiš Tomáš sa znepokojene pozrel na oblohu. Z kúrie pána Krištofa Pongráca v dedine Stráňany, ktorú často nesprávne považovali za súčasť mestečka Michalovce, odišli za pekného slnečného dňa. Po niekoľkých hodinách cesty sa počasie začalo meniť. Oproti nim sa valila zálaha tmavých mračien. Pretínali ich blesky sprevádzané dunivým hrmením, ktoré v lese akoby sa znásobovali a zneli ohlušujúco. Vietor zosilnel. Lomcoval starými stromami, ktoré rástli po oboch stranách hradskej. Konáre sa divoko kývali a vrážali do seba. Naľakané kone zrýchľovali tempo. Zvierací pud ich hnal ujsť čo najrýchlejšie z tohto nebezpečného miesta. Tomáš sa im v tom snažil zabrániť a mocne priťahoval opraty. S veľkou námahou sa mu darilo spomaľovať ich, ale napriek tomu voz nadskakoval na ceste plnej výmoľov. Vrhol krátky pohľad na pána Dionýza Pongráca. Sedel rozkročený na sedadle a rukami sa pevne držal okraja voza. Zdalo sa mu, že sa na neho usmial. Upokojil sa.

Les zredol. Vošli do mestečka Sobrance. Kone spomalili a miernejším tempom klusali ďalej. Tomáš si myslel, že zastavia, aby prečkali búrku. Príkaz ale neprichádzal, tak sa otočil dozadu. Na jeho veľké prekvapenie sa pán rozhodol pokračovať ďalej. Pravda, domov do Tibavy bolo už veľmi blízko.

Cesta viedla krátkym úsekom lesa. No len čo doň vošli, oslepujúci blesk preťal oblohu. Vzápätí zahrnelo, akoby vedľa nich vystrelilo delo. Kone sa vyľakali a pustili sa do krkolomného trysku. Tomáš sa zo všetkých síl usiloval ich ovládnuť. Pysky mali pokryté bielou penou, nohy sa im triasli, no v cvale nepoľavovali. Nedbali na pritiahtuté opraty, rútili sa vpred, ako keby zdiveli. „Pane, držte sa... pevne sa držte! Kone sa splašili!“ kričal Tomáš ponad plece. Po chvíli povoz vybehol von z lesa. Cestu, ktorá smerovala rovno k dedine, lemovali obrobené role. Nepršalo, aj keď blesky sprevádzané praskavým rachotom hromu križovali oblohu. Na voľnom priestranstve to nebolo až také desivé a kone sa upokojili. Tomáš si vydýchol. Bol rád, že to tak dobre skončilo. „Pane, o chvíľu sme...“ vyľakane zmlkol.

Zalial ho pot, spakruky si utrel čelo, ba aj oči pretrel. Nemohol uveriť tomu, čo uvidel. Otočil sa znovu dozadu, aby sa presvedčil, či ho zmysly neklamú. Jeho pán sa zošuchol zo sedadla a ležal vo voze, len hlavou a časťou chrbta sa oň opieral. Ruky si prítlačal na hrud'. Pomedzi prsty mu na dolomán vytekala krv. Božemôj, čo sa stalo, čo mám robiť? Zastaviť a ratovať pána, či uháňať domov? Vyľakaný a zdesený ani sám nevedel z akého popudu uvoľnil liace a popohнал kone.

Sluhovia zatvárali ťažkú bránu. Robili tak každý deň, len čo sa začalo stmievať.

„Chlapi, počkajte. Rúti sa k nám povoz.“

„Bodaj ho, veď je to Tomáš. Ešte som ho nevidel tak uháňať, prišiel o rozum, či čo?“

„Aby ho porantalo, veď uštvte kone. Otvorte rýchlo vráta!“

Muži v poslednej chvíli uskočili pred rútiacim sa vozom. Vbehol na dvor a prudko zastavil až pred vchodom.

„Ludia, pomáhajte! Pán je zranený. Nestojte, rýchlo ho ratujte!“ vykrikoval a rozhadzoval rukami roztrasený Tomáš.

Obyvatelia kúrie, vyrušení mohutnejúcim krikom a hnaní zvedavosťou, sa zbíhali okolo voza.

„Otec! Bože môj, čo sa stalo?“ náhlila sa Františka k vozu.

Pohľady sa upreli na Tomáša. Stál so zvesenou hlavou a mlčal. Čo má odpovedať? Veď ako by aj mohol, keď si sám nevedel vysvetliť, čo sa prihodilo.

„Opatrne odneste otca dnu!“ súrila slečna zmeravené služobníctvo.

O chvíľu už pán Pongrác ležal vo svojej posteli. Vzapatí s teplou vodou a čistým plátnom pristúpila k zranenému gazdiná Mara.

„Chlapi, stiahnite pánovi čižmy,“ začala rázne konať, „nateraz vás tu nepotrebujeme, chodte von.“

Slečna Františka nechcela prekážať, preto sa postavila k záhlaviu postele. Pozorne sa dívala, ako Mara so slúžkami ošetrovali otca. Najskôr mu vyzliekli dolomán a košeľu rozstrihli. Kúskami plátna utreli zakrvavenú hrud. Na ľavej strane pod kľúčnou kosťou bola malá krvácajúca rana. Mara si ju dlho pozorne prezerala a pritom nespokojne krútila hlavou.

„Mara, hovor, čo vidíš?“ netrpezlivo ju vyzývala Františka.

„Slečna, myslím si, že túto ranu spôsobila strela.“

„Čo to rozprávaš? Ak máš pravdu, tak na otca niekto vystrelil.“

Ustrnuli. Zmätené pohľady upierali na seba. Strach a bezradnosť sa zračila na ich tvárach.

„Horšie je, že guľku neviem vybrať,“ mrazivé ticho prerušila Mara, „musíte zohnať niekoho, kto to vie.“

Františka sa rozhodla rýchlo. O chvíľu už do Sobraniec uháňal záprah.

V izbe vládlo ticho a napätie. Františka a Mara sedeli pri posteli, na ktorú dopadalo mihotavé svetlo sviec. Mlčali, len pohľady upierali na zraneného. Bol bledý, nehýbal sa, ale pravidelne dýchal, čo považovali za dobré znamenie. Uvedomovali si, že nemôžu nič robiť, len čakať. Čas pomaly ubiehal, aspoň sa im to tak zdalo, a ich bezmocnosť narastala.

Slečna bola rada, že je pri nej Mara. Bola to práve ona, kto ju pritulil, pohladkal a upokojil, keď jej ako päťročnej zomrela matka. Roky ubehli, ona vyrástla a Mara sa stala gazdinou. Náklonnosť a puto, ktoré medzi nimi vzniklo, sa

nepretrhlo. Aj teraz ju držala za ruku. Sedeli ticho, netrpezlivo čakali na ráňhojiča. Vedeli, že guľku treba čo najskôr vybrať, inak sa rana môže zapáliť, a to by bolo zlé. Sobrance nie sú ďaleko, tak si mysleli, že čoskoro by tu mal byť. No stále ho niet.

„Idem za kočišom, možno bude vedieť, kto na otca vystrelil,“ nečakane vyhlásila slečna.

„Len choďte, moja, sama som zvedavá, čo vám povie.“

V priestranej čeladnej miestnosti sedel Tomáš obkolesený zvedavým služobníctvom. Všetci sa usilovali dozvedieť, čo sa stalo páňovi a zasypávali ho otázkami. Jeho odpovede ich neuspokojovali, pretože nič neobjasňovali, nuž pýtali sa stále znovu.

Slečna vošla dnu. Jej príchod si nik nevšimol. Chvíľu počúvala a potom prerušila prebiehajúci rozhovor:

„Tomáš, na otca niekto vystrelil,“ služobníctvo razom stíchlo a uprelo pohľady na slečnu, „spomeň si, či sa niečo nevšedné neprihodilo.“

Kočiš mlčal a premýšľal. Ak na pána niekto strieľal, tak by musel počuť zvuk výstrelu. Musel, ale nepočul. Na ceste bolo len jedno miesto, kde sa to mohlo stať.

„Slečna, nič som nevidel, ale myslím, že viem, kde mohol strelec číhať, bodaj ho Boh skáral. V Sobranciach mi páň prikázal pokračovať v ceste. No len čo sme vošli do lesa, strašne sa zabľýskalo a nezvyčajne mohutne zahrnelo. Myslel som, že je to náš koniec. To by mohlo byť miesto, kedy ten podliak vystrelil a zvuk výstrelu splynul s rachotom hromu. Kone sa naľakali, cválali ako divé. Upokojili sa, až keď sme vyšli z lesa, ale to už páň ležal zranený vo voze.“

„Tomáš, to je vysvetlenie, prečo si nič nepočul, ale prečo a kto na otca strieľal? Myslela som, že si niečo zbadal a dozviem sa viac,“ povedala slečna a odišla.

Vošla do otcovej izby a ticho za sebou zatvorila dvere. Pristúpila k posteli. Nič sa nezmenilo. Otec nepohnute ležal a pokojne dýchal. Nevedela rozoznať či spí, či je v bezvedomí. Sadla si a zachytila Marin spýťavý pohľad. Pochopila, tak zapakovala, čo jej povedal Tomáš.

Františka sa zamyslela. Nevedela si nijako vysvetliť, kto mohol na otca vystreliť. Lúbila ho, veď to bol ten najlepší a najstatočnejší človek. Ľudia si ho vážili, v kruhu priateľov bol obľúbený a vítaný. Preukazovali mu patričnú úctu. Tak kto to urobil? Aký zbabelý podliak sa odhodlal vykonať taký ohavný skutok? Zaklopanie na dvere prerušilo jej myšlienky. Dnu vošiel šafár spolu s ráňhojičom. Bol menšieho vzrastu a sám pôsobil neduživým dojmom. Asi si to uvedomoval, preto to vynahrádzal rezkým konaním. Bez dlhých rečí pristúpil k zranenému. Pozrel na ranu. Nevedno odkiaľ, zrazu mal v ruke malé kliešti-

ky s dlhým špicom a začal vyberať guľku. Otec naširoko otvoril oči, bolestne zjokol a upadol do milosrdného bezvedomia. Ránhojič sa ešte chvíľu vrtal v rane a zdalo sa, že guľku nemôže nájsť. Nakoniec ju so sebavedomým úsmevom pustil do otvorenej dlane.

„Ja ranu zošijem a pána obviažem,“ so zle utajovanou zlosťou rozhodne vyhlásila Mara, ktorá nevedela potlačiť rozhorčenie nad necitlivým počínaním ránhojiča.

„Ak je tak, mňa už nepotrebuje. Skončil som.“

Ránhojič sa uklonil a vykročil k dverám. Nedošiel k nim. Urazená samolúbosť mu to nedovolila. Nemohol inak, musel tým nevzdelancom ukázať hĺbku svojich vedomostí. Otočil sa a povedal:

„Urodzený pán mal veľké šťastie, guľku zastavilo rebro. Je prasknuté alebo zlomené, ale zahojí sa. Nemyslím, že sa rana zapáli, ale ak sa tak stane, pošlite po mňa. Priložíme pijavice alebo pustíme žilu, aby sme sa zbavili zlej krvi. Kým sa rana nezahojí, odporúčam pánovi ležať, ale to zaiste viete,“ znovu sa uklonil a sebavedome opustil izbu.

Františka s Marou si uľahčene vydýchli. Správanie ránhojiča ich pobúrilo, ale zároveň boli rady, že sa mu podarilo guľku vybrať. Ranu zašili a pevne obviazali. Aj keď ťažko, no podarilo sa im podať otcovi niekoľko bylenných kvapiek od bolesti. Urobili všetko, čo bolo v ich silách, museli už len čakať.

Dionýz Pongrác nasledujúci deň veľa spal, čo prispievalo k jeho uzdravovaniu. K večeru už sedel podopretý vankúšmi a rozprával sa s dcérou.

„Františka, zbytočne sa ma neustále vypytuješ, čo sa stalo a či som nevidel, kto strieľal. Ozaj to neviem. Pamätám si na silnú žiaru blesku sprevádzaného mohutným zahrmením a bolesť v prsiach. Potom na nejaké hlasy, ktoré sa mi prihovárali, a to je všetko.“

„Rozumiem otec, ale predsa musí byť niekto, čo usiluje o váš život. Skúste ešte porozmýšľať, či sa v poslednom čase neudialo niečo nezvyčajné.“

„Vieš veľmi dobre, že od jesene až doteraz som kúriu neopustil, a ak by sa tu niečo stalo, vedela by si o tom.“

„A... počas cesty alebo v Michalovciach sa neprihodilo nič?“ vyzvedala dúfajúc, že jej otec pomôže nájsť skrytého nepriateľa.

„Ach moja, upokoj sa. Nie, nič sa neprihodilo. V kúrii u brata Krištofa som sa zdržal dlhšie, tak som tam ostal na noc. Musel som ho navštíviť, pretože jeho ľudia obsadili hospodárstvo manželky nášho nebohého brata. Vyhnali ju aj s deťmi, predsa som to nemohol nechať len tak. Na druhý deň sme sa vybrali domov.“

„Ako vám to vysvetlil váš brat? Čo vám povedal?“

„Ako, ako... povedal, že o ničom nevedel. Svojim ľuďom nič neprikázal a

prislúbil, že všetko napraví a potrestá ich.“

„Takže ste sa nehádali a rozišli v dobrom?“

„Áno, v dobrom, ale kam smerujú tvoje otázky? Hádam si nemyslíš, že by môj brat bol zapletený do strelby na mňa? Upokoj sa, veď časom sa všetko vysvetlí.“

Chvíľu sa ešte rozprávali, až nakoniec otec zaspal.

Františka sa snažila upokojiť, ale nedarilo sa jej. Znepokojovala ju myšlienka, ktorej sa nevedela zbaviť. Tešila sa, že sa otec uzdravuje, ale ak sa to dozvie jeho nepriateľ, nezopakuje svoj zákerný útok? Trápila ju ešte jedna príčina, ktorá jej naháňala strach. Stále hrozilo nebezpečenstvo, že sa rana môže zapáliť. Nerozprávala o tom, potláčala to v sebe a dúfala, že sa jej obavy nesplnia.

Alexander Bánfi

Pod starou bohato rozvetvenou vrbou stal drevený altánok. Obyvatelia kúrie v ňom nachádzali príjemné miesto k oddychu. Niekoľko krokov vedľa tiekol malý potok. Doširoka sa rozprestierala rovina, a tak i jeho prúd bol pomaly ba až lenivý a neraz sa zdalo, že v ňom voda stojí. V jarných mesiacoch, keď sa topil sneh alebo aj v lete po niekoľkých daždivých dňoch hladina vody stúpila a vtedy si na svojej ceste veselo žblnkotala.

Hlavné dvere sa otvorili a na nádvorie vyšiel mladý pán Alexander Bánfi. Na krátky okamih zastal, akoby uvažoval, kam má ísť. No napokon rázne vykročil na kameňmi vykladaný chodník vedúci k besiedke. Bol vysoký, urastený s pravidelnými črtami tváre, vlasy čierne a dlhé, zviazané stuhou. Mračil sa, trápili ho starosti, preto hľadal tiché miesto, kde by mohol rozmýšľať. Pred chvíľou sa dozvedel, že v kostole čítali ohlásky urodzenej slečny Kataríny Buzkaiovej z kúrie ležiacej na začiatku dediny. Bol rozrušený, ale do besiedky nevošiel a prechádzal sa po brehu potoka. Hneval sa, áno hneval, ale na seba. Od detstva žil v presvedčení, že si Katarínu vezme za ženu. Poznali sa od malička, veď žili v dedine Hatalov, ležiacej južne od Michaloviec. Či chceli alebo nie, stretávali sa v kostole, či keď si boli zajazdiť. Boli to náhodné stretnutia a cítili sa spolu dobre. Stále sa mali o čom rozprávať, no ani jeden z nich neprejavil otvorene, čo cítil jeden voči druhému. A práve tu Alexander urobil chybu, že mlčal ako ryba. Slečna Katarína dovŕšila vek, keď by sa vydaj nemal odkladať.

Alexandrovi zomrel otec a on sa stal hlavou rodiny. Spolu s pani matkou, mladším bratom a sestrou obývali túto kúriu, ku ktorej patrili polia v okolí, dva poddanské dediny a v troch ďalších mali podiely. Horšie bolo, že až sa sestra vydá, dostane jednu štvrtinu z otcovského majetku, „tzv. dievčenskú

kvartu“. Majetok, čo by ostal, si mali rozdeliť bratia, ale bude ho pre dvoch žalosťne málo. Alexandrovi zišlo na um, že by mohol požiadať o pomoc strýka Ladislava Bánfiho. Po chvíli uvažovania túto možnosť zavrhol, vedel, že bratia si nerozumeli. Otec zmysel života videl v rodine, kým Ladislav v hromadení majetku a užívaní si. Ak by mu strýko aj pomohol, čím si nebol istý, nič by tým nevyriešil. Nachádzal len jedno riešenie, odísť z domu.

Noc už pokročila a Alexander nespál. Myslel na nebohého otca. Chýbal mu a ťažko znášal jeho stratu. Keby tak žil, pomyslel si, všetko by bolo iné. Porozprával by sa s ním a poradil mu, čo má robiť. Osud zasiahol a otca mu zobral. Už nikdy ho nebude mať, a preto sa musí rozhodovať sám.

Posteľ zavrzgala, keď sa točil na druhú stranu. Tvár zaboril do vankúša, akoby nechcel nič vidieť. Spánok však neprichádzal. Všetko prežíval znova ako v ten nešťastný deň. Išiel s otcom a šafárom pozrieť polia, pretože deň predtým a v noci vyčítala búrka sprevádzaná kamencom. Aby si skrátili cestu, išli po chodníku popri potoku. Kone viedli za uzdu a kráčali opatrne vpred, keď sa to stalo. Kus brehu aj s chodníkom sa zrútil práve vo chvíli, keď tam bol otec. Zošmykol sa, až mal nohy vo vode. Alexander rýchlo priskočil a vytiahol ho. Z brehu trčal suchý ostrý koreň, ktorý poranil otcovi pravé lýtko. Rana krvácala, začínala nad pätou a končila pod kolenom. Spolu so šafárom ranu obviazali a náhlili sa domov. Ošetrila ho kuchárka Tereza, ktorá liečila bylínkami. Matka s bratom však neboli spokojní a poslali do Budkoviec po ránhojiča. Sluha sa vrátil s tým, že nie je doma, no nechal odkaz, aby čo najskôr prišiel k ranenému pánovi. O otca sa tak starala Tereza s Alexandrom. Na druhý deň sa ranený cítil oveľa lepšie. Stmievalo sa a už bol aj čas ošetriť nohu.

„Pane, pozrite sa,“ hovorila Tereza a ukazovala na nohu, „rana je ružová, nie je zapálená a k tomu sa aj pekne sťahuje. Urodzený pane, ešte niekoľko dní musíte vydržať v posteli a...“

„Dobrý večer, vidím, že som prišiel práve vhod,“ zaznelo od dverí a dnu vošli ránhojič, urodzená pani a brat. Zrazu ho bola plná izba aj napriek tomu, že bol útlý s dlhými bielymi vlasmi a snažil sa zapôsobiť ako veľmi vzdelaný doktor.

„Ranu treba zašiť,“ vyhlásil sebaisto a z tašky vytiahol nástroje zabalené v handre špinavej od zaschnutej krvi.

„Ráčte sa pozrieť na ranu,“ upozorňovala Tereza, „načo je potrebné zošívajť niečo, keď sa to už začalo hojiť samo?“

„Urodzená pani, neviem, či tu ošetrujem ja alebo táto nevzdelaná osoba,“ s opovrhnutím vyhlásil ránhojič.

Tereza pozrela na prítomných, všetci mlčali. Pochopila, uklonila sa a vyšla z miestnosti. Urobila niekoľko krokov, keď ju dobehol Alexander.

„Tereza, čo sa ti nepozdáva na ránhojičovom návrhu?“

„Pane, už som povedala, načo zošívať ranu, keď sa už hojí sama? Sám ste videli, že nie je zapálená a sceľuje sa. Pane, ešte sa mi nepáči, ba považujem to za veľmi nebezpečné, že ránhojič si neumyl ruky a nástroje má zabalené v špinavej zakrvavenej handre. Bože môj, len nedopuť, aby do rany zanesol nejakú špinu, lebo to môže dopadnúť veľmi zle.“

Alexander si uvedomil, že Tereza má pravdu. Otočil sa a náhlil sa k otcovi. Prišiel neskoro. Ránhojič sa lúčil s matkou. Sľúbil, že zajtra príde a ranu previaže.

Ráno sa Alexander zobudil v kresle pri otcovej posteli. Prebdel pri ňom celú noc. Ešte stále spal, i keď chvíľami zastonal a nepokojne sa povrtel. V tvári bol bledý a na čele sa mu perlil pot.

O niečo neskôr prišla urodzená pani. Otec akoby vycítil jej prítomnosť, otvoril oči. Ubolene sa na nich usmial.

„Milí moji, zle je,“ namáhavo povedal a pokračoval, „noha ma bolí oveľa viac ako včera. Cítim, akoby mi horela a v rane ma neustále pichá.“

„Som zhrozená a znepokojená vašim zhoršeným stavom, ale čo nevidieť príde ránhojič a zas bude všetko v poriadku. Vydržte ešte chvíľu, manžel môj.“

Otcovi podali kvapky od bolesti, po chvíli sa upokojil a zaspal. Jeho stav sa však rýchlo menil. Ťažko dýchal a rozpálená tvár prezrádzala, že má horúčku. Studené obklady nepomáhali.

Netrpezlivo čakali na ránhojiča, ktorý neprišiel, aj keď sa už začalo stmievať. Urodzená pani sa napokon rozhodla a poslala pre Terezu.

Prišla rýchlo a jeden pohľad na urodzeného pána jej stačil, aby vedela, čo sa stalo. S nevôľou, strachom a otázkou v očiach sa pozerala na prítomných.

„Urodzená pani, mladí páni a slečna, neviem, čo odo mňa chcete?“

„Tereza, pomôž otcovi,“ prosil ju Alexander.

„Mladý pán, pri veľkej úcte k vám i celej vašej rodine, upozorňovala som vás práve na to, čo sa stalo urodzenému pánovi. Ja už mu neviem pomôcť, čo môžem urobiť je, že mu zmiernim bolesti, ostatné je v rukách nášho Pána Boha.“

„Tereza, veľa rečníš a nič nerobíš. Volajako sa ti do toho nechce, či sa mylím?“ netrpezlivo sa ozvala slečna.

„Nie, nemýlite sa. Bojím sa, aby ste napokon z tohto nešťastia neobviňovali mňa.“

„Upokoj sa, Tereza, nik z nás ťa nebude brať na zodpovednosť,“ vyhlásil Alexander.

Tereza na okamih odbehla. Prikázala doniesť teplú vodu, zobrala si svoju tašku a náhlila sa späť. Umyla si ruky, pánovi podala kvapky od bolesti a začala odvíjať ranu.

Dala dole posledný kúsok obvazu a všetci sa naklonili, aby lepšie videli ranu. Rýchlo ako na povel sa vyrovnali a k nosu si prikladali vreckovky. Z rany vy-

tekal žltozelený veľmi zapáchajúci hnis.

„Bože môj, čo si to na nás zoslal? Tak vrúcne a úprimne som sa modlila a prosila o pomoc, a ty si ma nevyslyšal,“ zadúšajúc sa plačom horekovala pani, ktorá rýchlo pochopila, aké nešťastie ich postihlo.

„Tereza, urob všetko preto, aby urodzený pán netrpel,“ podarilo sa jej povedať medzi vzlykmi a odišla.

Sestra hundrajúc na neznesiteľný smrad sa náhlila za ňou. Brat, ktorého napínalo na dávanie, vybehol ešte skôr pred nimi. Alexander nechápavo pozeral na Terezu. Kľačala vedľa otca, držala ho za ruku a žalostne plakala.

„Tereza neplač, upokoj sa,“ s námahou povedal otec, „daj mi kvapky od bolesti a pokús sa urobiť, čo je ešte v tvojich silách.“ Otec stíchol a ťažko dýchal. Otočil hlavu a uprene pozeral na Alexandra.

„Umieram,“ ťažko zdvihol ruku a naznačil mu, aby mlčal, „Tereza, len čo začnú pôsobiť kvapky, ti všetko vysvetlí. Syn môj, sľúb mi, že sa postaráš o matku aj súrodencov.“

Alexander akoby ochrnul, nemohol sa pohnúť ani nič povedať. Nevedel pochopiť, čo sa to deje. Sú to také strašné sny, či je to skutočnosť? Nakoniec precitol, chytil otca mocne za ruku a chvejúcim sa hlasom povedal:

„Sľubujem vám otec, že sa o nich postarám.“

Otec sa usmial a zatvoril oči.

Stáli pri posteli ako kamenné sochy. Tereza ticho plakala a snažila sa upokojiť. Alexander bol zmätený a nemohol uveriť, že všetko, čo sa vôkol neho deje, je pravda.

„Mladý pán, nemusíte tu byť. Nebude to...“

„Nepôjdem preč, ostanem a ak môžem, tak hovor, ako ti mám pomôcť.“

Tereza prikývla a pustila sa do čistenia rany, ktorá bola zapálená a opuchnutá. Rozstrihla stehy a z rany začal vytekať hnis s odporným hnilobným zápachom. Handričkou namočenou vo víne vytrela okolie rany a prstami ju najskôr jemne roztiahla a potom stlačila. Znovu vytiekol hnis, keď prestal, tak malými kúskami látky ju Tereza začala vytierať. Robila to tak dlho, až bola handrička skoro čistá. Nakoniec ranu zakryla väčším kúskom plátna namočenom v nejakých bylinách a obviazala.

„Tereza, ránhojič zanesol do rany nečistotu, ktorá sa zapálila a začala hniť. Tomu ako-tak rozumiem, ale keď budeš ranu takto častejšie čistiť, prečo sa s matkou bojíte, že otec zomrie?“

„Mladý pán, hnisaním vznikajú škodlivé látky, ktoré sa krvou dostanú do celého tela a tomu sa pomôcť nedá.“

Alexander zmĺkol a Tereza usúdila, že pochopil, čo sa mu usilovala vysvetliť. Celý deň s trpezlivosťou obaja v krátkych prestávkach ranu čistili. Otec bol pokojný. Kvapky od bolesti, ktoré mu dávali, ho zbavovali jasného vedomia.

Deň sa pomaly končil, keď sa po ráznom zaklopaní dvere otvorili a na prahu zastal ránhojič. Dnu k nemocnému sa nenáhlil, pretože zápach v miestnosti mu prezradil, čo sa stalo.

Alexander vstal tak prudko, že skoro prevrátil kreslo. Vystretou rukou ukazoval na dvere a kráčal k ránhojičovi.

„Von, prac sa von!“ s opovrhnutím a potláčanou zlosťou kričal, „už nikdy sa neopováž prekročiť prah tohto domu!“

Ránhojič vybehol na dvor. Bol z dosahu Alexandrových rúk, ktorý ostal stáť na schodoch. Pozberal odvahu a povedal:

„Urodzenému pánovi pustime žilu a... a nezaplatili ste mi!“

Alexander už-už chcel vykročiť k tomuto slizkému hadovi, ale zháčil sa. Aj on spravil chybu. Pustil ho k otcovi. Tereza mu vysvetlila, akých chýb sa dopúšťa ránhojič, no prišiel už neskoro, aby tomu zabránil.

„Ozaj, pravda, nezaplatili. Hneď to napravím.“

Alexander sa vrátil dnu a slúžke prikázal:

„Vyhľadaj rýchlo Jozefa, povedz mu, nech si zoberie zopár chlapov a palice. Budem ho čakať na dvore. Utekaj a čo najskôr to zariadi!“

Ránhojič netrpezlivo prešľapoval z nohy na nohu. Konečne na schodoch zbadal mladého pána, ako niečo ticho prikazuje sluhovi. Zrazu sa vedľa syna objavila matka.

„Čo sa tu deje? A... už viem.“

Urodzená pani zišla dolu schodmi a zastala pred „váženým“ ránhojičom. Nepovedala ani slovo, len jej pravica dopadla s hlasným plesnutím na ránhojičovu tvár. Otočila sa a odišla.

„To bol len preddavok,“ povedal Alexander, „ešte príde ďalšia platba. Jozef, čo čakáš, vyplať ctihodného pána.“

Ránhojičovi chvíľu trvalo, kým sa spamätal z facky, ktorú dostal, a už okolo neho stáli traja chlapi s palicami. Uvedomil si, že to neveští nič dobré. Azda len jeho, vzdelanú osobu, sa neodvážia udrieť.

„Uhnite mi z cesty, vy otrhaní hlupáci!“ okríkol chlapov.

„Kto je tu hlupák, ha?“ vyzvedal jeden z mužov.

Ránhojič nestihol odpovedať, pretože na chrbát mu dopadol úder palicou. Rýchlo sa otočil, aby zistil, kto sa to opovážil, keď v tom dostal ďalšiu ranu. Zmocnil sa ho strach a rozbehol sa cez trávnik k bráne. No nedobehol. Malí chlapi, keď videli, čo robia muži, nasledovali ich príklad. Šikovný nezbedník svoju krátku palicu strčil medzi ránhojičove nohy, ten spadol a vystrel sa, aký bol dlhý. Chlapi si nenechali ujsť takúto príležitosť a v okamihu mu na zadok dopadal jeden úder palicou za druhým.

Alexander ticho vošiel do izby. Podišiel k Tereze, ktorá ho chytila za ruku a ťažko vstala.

„Prišli ste práve včas, vášho otca začína rozpaľovať, nech nám donesú studenú vodu a plachty.“

Celú noc bojovali s vysokou horúčkou. Otec chvíľami blúznil, občas niečo povedal, ale okrem mien mu nič iné nerozumeli. Začalo svitať, keď sa upokojil a nebol už taký rozpaľený.

Alexander sa strhol. Zaspal v kresle, veď už ani nevedel, kedy naposledy spal v posteli. Pretrel si oči a pozrel na otca. V tvári bol bledý, ale ležal pokojne. No zato Tereza ticho plakala.

„Čo sa stalo, prečo tak nariekaš?“

Neodpovedala, len odkryla otcovi nohy. Alexander sa zosunul do kresla ako podťatý. Znova sa pozrel na vystreté chodidlá. Prsty na zranenej nohe boli tmavomodré a malíček bol už čierny.

Čas im ubiehal pomaly, ale náказа sa šírila veľmi rýchlo. Noha už bola až po koleno čierna a nadobúdala neforemný zápachajúci tvar.

Alexander klačal pri posteli a držal otcovu ruku. Už neplakal, modlil sa.

„Pane, váš otec...“ ticho sa mu prihovárala Tereza, ktorá stála za ním a chytila ho za plece.

„Viem, Tereza, viem. Zazdalo sa mi, akoby sa potešil, že ho prichádzajúci koniec zbaví bolesti. Videl som, ako naposledy vydýchol.“

„Idem to oznámiť ostatným,“ zašepkala a odišla.

Hrad nad dedinou Vinné

Po hlavnej obchodnej ceste tiahnucej sa z Košíc cez Michalovce do Užhorodu cválali dvaja jazdci. Pred dedinou Pozdišovce hradská mierne stúpala a prekonávala vybiehajúcu pahorkatinu. Vyšli na jej vrchol a naskytol sa im pohľad na severnú časť Zemplínskej roviny. Na pozadí Vihorlatských vrchov, na jednom z jej mnohých výbežkov nad dedinou Vinné sa beleli múry hradu, čo bol cieľ ich cesty.

„Úchvatný pohľad, neviem sa ho nasýtiť. Pred zotmením už budeme doma,“ prehovoril Benedikt Stárai a zrak upieral na krajinu, ktorá sa pred ním rozprestierala.

„Súhlasím s vami, pane,“ zamumlal unavený sluha, „oddych si už zaslúžite, veď v sedle sme niekoľko dní.“

Popohnali kone. Čas sa blížil k poludniu, keď došli do Michaloviec. História mestečka bola úzko spätá s rodinou šľachticov z Michaloviec. Ich rod siaha hlboko do minulosti, no v priebehu času sa rod rozrastal a jeho vetvy ako rodina Pongrácovcov, Eödönfiovcov, Bánfiovcov, Stáraiovcov, Tibaiovcov a ďalšie, patrili medzi najvýznamnejšie rodiny v Zemplínskej a Užskej stolici.

Svojím majetkom a spoločenským postavením sa zaraďovali k strednej vrstve magnátov v Kráľovskom Uhorsku.

Po iné dni pokojné námestie v mestečku sa dnes hemžilo množstvom ľudí zo širokého okolia. Bol totiž trhový deň. Už v roku 1449 dostali zemepáni od Jána Huňadyho, správcu Uhorska, právo konať dva trhy, a to v sobotu, utorok a tri výročné slobodné jarmoky, ktoré trvali dva týždne. Ich konanie malo dlhoročnú tradíciu, teda nebolo divu, že boli hojne navštevované.

Zosadli z koní. Viedli ich za uzdu a predierali sa pomedzi trhovníkov. Obklopovala ich hlasná vrava, niekedy hlasnejšia, niekedy tichšia. Predávajúci svoj tovar rozložený pod šiatrami vychvaľovali a hlučne ponúkali. Kupujúci si ho zvedavo obzerali a zjednávali cenu.

Zišli z hlavnej krajinskej hradskej. Prešli po drevenom moste ponad rieku Laborec do Stráňan. Trhovníkov ubudlo, nuž vysadli na kone a pokračovali na sever k Vinnému.

Neskoro popoludní boli už blízko hradného kopca. Slnko ešte stále pripekalo. Podúvajúci vánok ich nedokázal schladiť. Jazdcov aj kone zalieval pot. Cesta pred nimi sa vnárala do lesa, nuž podurili kone, aby sa čo najskôr dostali do chládku. Pod klenbou mohutných stromov napredovali už len krokom a pomaly stúpali k hradu.

Prvá brána v nižšom predsunutom opevnení bola otvorená. Zatvárali ju len v čase ohrozenia. Keď ňou prešli, pokračovali medzi vonkajším a vnútorným hradným múrom ďalej k vežovej bráne. Zastali, no nemuseli dlho čakať. Muži z hradnej posádky ju rýchlo otvorili. Vošli na nevelké nádvorie.

„Benedikt, vitaj,“ spod stĺporadia hlavného paláca vybehol Juraj a náhlil sa k bratovi.

„Juraj, som rád, že ťa vidím,“ zvolal Benedikt, ktorý neskrýval radosť a rýchlo zosadal z koňa, „konečne som doma.“

„Veru, dlho si sa neukázal. Teším sa, že si už konečne tu. Poď, ideme za matkou a sestrou, nech sa potešia aj ony.“

Bratia sa na seba veľmi podobali a budili zdanie, že sú dvojčatá. Nebolo to však tak, Juraj bol o rok a pol mladší. Mládenci boli urastení a čiernovlasí. Ich podobnosť zvýrazňovalo ešte aj to, že obaja mali čierne fúzy a bradu.

Na rozdiel od vzhľadu ich povahy boli veľmi rozdielne. Benedikt bol vážny, svedomitý a zásadový. Juraj bol jeho pravý opak, skôr ľahkovážny a z ničoho si nerobil ťažkú hlavu.

Matku a sestru našli rýchlo. Srdečne sa zvíтали a v očiach urodzenej panej sa zatrblietali slzy. Dlho sa nevideli. Benedikt odišiel krátko po otcovej náhlej smrti, od ktorej už uplynuli viac ako tri roky.

Večera dávno skončila a oni sa nerozchádzali. Otázkam a odpovediam nebolo konca-kraja. Chceli si toho veľa povedať. Keď uspokojili svoju zvedavosť týka-

júcu sa rodiny, zvrtila sa reč na situáciu v krajine. Benedikt sa zdržiaval zväčša v hlavnom meste Uhorského kráľovstva v Bratislave, tak rozprával najmä on. „Neviem, či vo vás nevzbudím zbytočné obavy, ale nedá mi, aby som nepovedal, čo ma znepokojuje. Skutočnosť je taká, že panovník veľmi tvrdo obmedzuje privilégia protestantov. Zbavuje ich výnosného politického a vojenského postavenia a konfiskuje im majetky. Určite ste počuli, aký veľký rozruch nastal, keď zabrali majetok Štefana Ilešháziho. Odsúdili ho za urážku cisára a pred popravou sa zachránil útekom do Poľska. Nebolo tomu inak ani keď v januári 1604 kapitán Barbiano Belgiojoso protestantom odobral Dóm sv. Alžbety v Košiciach. Lenže tí ostro vystúpili proti takému počínaniu. Podali protest na sneme v Bratislave. Neuspeli. Cisár Rudolf II. Habsburský ho zamietol a obnovil platnosť starších zákonov proti nekatolíkom. Akoby toho nebolo dosť, Turci stále ohrozujú krajinu, vojnové výdavky narastajú, a tak panovník zvýšil dane. Vlna nepokojov sa šíri celou krajinou.“

„Braček, čo si nám povedal, znelo dosť hrozivo. Mám obavy, aby to nepre-rástlo do vypuknutia nepokojov. A čo panovník? On by mal riešiť tieto problémy.“

„Mal, ale nerobí nič. Utiahol sa do Prahy na Hradčany a rozpory medzi katolíkmi a protestantmi, ako aj vojnu s tureckými hordami ohrozujúcimi kráľovstvo ponechal na brata, arciknieža Mateja.“

„Syn môj, a vám nehrozí nebezpečenstvo?“

„Nie, pani matka, nemusíte mať starosti. Bratislava je pekné a bezpečné mesto. V službe u arcikniežaťa Mateja sa cítim dobre. Aj teraz v jeho mene idem za urodzeným pánom Drugetom do Humenného.“

„Počkajte, syn môj, to mi naznačujete, že znova odídete?“

„Je mi to ľúto, pani matka. Snažím sa vám vysvetliť, že sa mi tam páči, a áno, chcem sa vrátiť späť.“

„Benedikt, nemienim vám v tom brániť. Nezabúdajte však dať o sebe častejšie vedieť. Netrpezlivo budeme čakať na každý váš list.“

Benedikt sa s pôžitkom natiahol na posteli. Po dlhšom čase znova spal v izbe, ktorú od detstva zdieľal s bratom. Pretrel si oči a zvedavo sa poobzeral okolo seba. Nič sa nezmenilo, len Jurajovo lôžko bolo prázdne.

Vyhľadol, preto zašiel do kuchyne. Zišlo mu na um, že sestra bola večer akási tichá. Mrzelo ho, že si nenašiel čas sa s ňou porozprávať. Napraví to, zaumienil si a vybral sa ju hľadať.

Zaklopal na dvere jej izby a vošiel.

„Klára, včera sme sa tak zahĺbili do rozhovoru, že som nemal príležitosť sa vám venovať. Prišiel som poprosiť o odpustenie.“

„Nemám vám čo odpúšťať. Vážnosť rozhovoru vám nedovolila konať inak.“

„Ďakujem za pochopenie. Včera som postrehol a dnes pri dennom svetle sa mi to potvrdilo, že ste sa zmenila. Nielen, že ste vyrástla, ale aj skrásnela.“

„Zložili ste mi peknú poklonu. Ďakujem, ale nezveličujte.“

„Nie, to by som si nedovolil. Hovorím len to, čo vidím. Ste skutočne veľmi pôvabná.“

Slečna už nenamietala, podišla k bratovi a pobozkala na líce.

„A... a jazdíte ešte niekedy po okolí?“ rýchlo menil tému rozhovoru.

„Áno, ale veľmi zriedka. Odkedy ste odišli, nemám s kým a samu ma pani matka nechce pustiť.“

„A čo Juraj? Prečo nechodí s vami?“

„Málokedy je doma. Nechýba na žiadnej poľovačke či oslave. Ak je doma, tak len oddychuje a spí. Netrpezlivo čaká, na ďalšie pozvanie.“

„Teraz som tu ja, ak chcete, môžeme ísť.“

„Braček, samozrejme, pôjdem veľmi rada.“

„Tak dobre, počkám vás na nádvorí.“

Benediktovi sa nechcelo veriť, že mu čas tak rýchlo ubehol. Bol už viac ako týždeň doma. Uvedomil si, že svoj odchod nemôže ďalej odkladať. Povinnosti volali a on ich chcel splniť. S matkou a súrodencami sa rozlúčil už večer, a tak skoro ráno odišiel z hradu.

Chýľilo sa k večeru, keď došiel do Humenného. Prešiel po padacom moste ponad vodnú priekopu a zastal na nádvorí sídla najbohatších šľachticov Zemplínskej stolice, Drugetovcov. Bratia Ján a Filip prišli do Uhorska začiatkom 14. storočia s kráľom Karolom Róbertom z Anjou. Panovník im za preukázané služby a vernosť v roku 1317 daroval mestečko Humenné a neďalšie hrady Brekov a Jasenov. Od tohto času svoje majetky zvelaďovali a upevňovali mocenské postavenie.

Benedikt zosadol z koňa, uzdu podal náhliacemu sa paholkovi. Zamieril k hlavnému vchodu. Lokaj ho zaviedol do knižnice. Nečakal dlho. Vošiel pán Valentín Druget, aby ho privítal. Benedikt neotáľal a odovzdal mu list od arcikniežaťa Mateja.

Druget sa zahĺbil do čítania. Keď dočítal, vážnosť z tváre sa mu nestratila, zamyslel sa. Benedikt čakal.

„Pán Stárai, tlmočte arcikniežaťu moju vďaka za list. Odpovedať naň nebudem. Môj názor pozná nielen on, ale aj panovník, zbytočne by som sa opakoval. Neraz som v ich prítomnosti ostro protestoval proti tvrdým postupom voči nekatolíkom. Odoberanie majetkov, kostolov, nepravdivé súdne obviňovania a neprimerané rozsudky, väznenie, nie, toto nemôžem tolerovať. Tieto znepokojujúce skutočnosti aj napriek dlhotrvajúcej oddanosti ma nútia prehodnotiť svoj postoj k panovníkovi. A budúcnosť? Uvidíme, ako sa bude

vyvíjať.“

Benedikt pochopil, že jeho cesta bola zbytočná. Arciknieža Matej zrejme v liste vyzýval pána Drugeta, aby neopúšťal rady panovníkových stúpcov. Jeho odpoveď, v ktorej nezaznelo jednoznačné áno alebo nie, predsa len dávala tušiť, že skôr podporí nespokojných protestantov.

Rozhovor sa zadrhával. Napokon Druget vstal, čím dal jasne najavo, že ho považuje za skončený. Benedikt nemal inú možnosť, len sa rozlúčiť. Uklonil sa a zamieril k dverám.

„Pán Stárai, už sa stmieva, ostaňte na večeru a prenocujte.“

„Urodzený pane, je to pre mňa veľká česť, vašu ponuku prijímam.“

Praskot dreva v kozube narušil ticho miestnosti. Zdanie, že je prázdna, popreli kroky Juraja Stáraiho. Podišiel k bratovej posteli. Uvedomil si, že Benedikt odišiel a jeho čakal návrat k jednotvárnemu životu. Predstieral, že je spokojný, aj keď to nebola pravda. Túžil po zmene. Nerozprával o tom, ale veril, že nájde riešenie. Potešil sa, keď prišiel Benedikt domov. Chcel sa mu zdôveriť a požiadať ho o radu. Nakoniec tak neurobil. Hrdosť mu to nedovolila. Benediktovi nik nepomáhal, vlastným úsilím sa dopracoval k spoločenskému postaveniu. Keď sa to podarilo jemu, prečo by nemohol uspieť aj on? Bratovi nezávidel, skôr ho obdivoval a videl v ňom vzor. Rozhodol sa nasledovať ho a odísť z domu. Musí sa ešte porozprávať s matkou. Vedel, čo ho čaká. Nebude súhlasiť s jeho odchodom, no nemôže od neho žiadať, aby si nezariadil život podľa svojich predstáv.

Tibava

Po polnoci Františku, ktorá bdela pri otcovi, vystriedala Mara, a tak si išla zdiemnuť. Nespala dlho, pretože len čo sa začalo brieždiť, prišla ju zobudiť slúžka. Rozospatá zo začiatku nechápala, čo od nej chce, až napokon pochopila, že sa má ponáhľať k otcovi. Pohľad naňho neomylné hovoril, že sa stalo to, čoho sa najviac obávala. Rana sa mu zapálila a zmietať sa v horúčke. Studené obklady nepomáhali.

Okolo obeda horúčka konečne klesla, ale vystriedala ju zimnica. Lomcovala ním, až drkotal zubami. Napokon ustúpila a uvoľnila miesto ešte vyššej horúčke. Otec bol rozpálený, pery mal suché a ťažko sa mu dýchalo. Františka každú chvíľu mokrým uterákom chladila jeho tvár alebo ho držala za ruku. Keď otvoril oči, pousmiala sa, nechcela predsa, aby zbadal, ako veľmi sa bojí. Zúfala si, nevedela, čo robiť. Nakoniec sa rozhodla poslať nie po ráneho Sobraniec, ale doktora z Užhorodu.

Zotmelo sa. Ubúdajúce svetlo nahradili sviečky. Ticho izby sem-tam prerušil

otcov ston. Hruď sa mu rýchlo dvíhala a klesala. Zmáhala ho celková slabosť. Mysleť mu blúdila nevedno kadiaľ. Oči upieral na dcéru, ale nevidel ju. Blúznil.

Františky sa zmocnil nevýslovný žiaľ. Sedela pri posteli a usilovala sa neplakať. Napriek tomu jej slzy stekali po tvári. Uprene pozerala na otca a šepkala: „Bože, prosím ťa, pomôž. Zachráň ho, zachráň, nedovoľ, aby zomrel. Prosím, Bože, prosím ťa...“

„Františka, Františka... kde si?“ dožadoval sa otec jej prítomnosti.

„Som pri vás. Stále som tu,“ jej hlas ho upokojil, ale len na chvíľu. Znova ju začal volať.

Svitalo. Prvé slnečné lúče rodiaceho sa nového dňa vkĺzli do izby. Otec ťažko dýchal, ba chvíľami lapal po dychu. Pribudol aj kašeľ, ktorý ho dusil.

„Františka, tu si,“ naširoko otvoril oči. Zdalo sa, že si uvedomil jej prítomnosť. Rozkašľal sa, no pohľad z nej nespúšťal. Napokon sa zhlboka nadýchol a naposledy vydýchol. Oči upieral stále na dcéru, no už ju nevidel. Ruka, ktorú držala, ochabla.

Náhla smrť urodzeného pána Dionýza Pongráca prekvapila nielen obyvateľov kúrie v Tibave, ale aj celú Zemplínsku stolicu. Slečna Františka stratu otca znášala veľmi ťažko. Mara, ktorá ju utešovala, keď jej zomrela matka, bola aj tentoraz pri nej. Usilovala sa tíšiť jej bolesť, ale zbytočne. Slečna nevnímala, čo sa vôkol nej deje, správala sa ako duchom neprítomná. Jej vnútro sa búrilo a odmietalo zmieriť s tragickou udalosťou, ktorá ju postihla. Maru jej stav znepokojoval a chvíľami privádzal do zúfalstva. Rozmýšľala, ako slečne pomôcť.

„Slečna, ďalej to už takto nemôže ísť,“ rozhodla sa konať, „musíte sa vzchopiť.“

„Mara, nič zlé nerobím, čo sa ti nepozdáva?“

„Postihla vás veľká strata a k nej prináleží aj smútok. Život však ide ďalej a vy sa nemôžete schovávať po kútoch a nariekať. Nezabúdajte, že vy ste teraz pani tibavského panstva a všetci očakávajú, že sa budete tak aj správať.“

„Rozumiem, Mara, rozumiem, ale keď otec mi veľmi chýba.“

„Viem, že vám chýba a žiaľ ešte aj dlho bude. No život sa nezastavil, preto vám radím spamätať sa.“

Mesačné svetlo slabo osvetľovalo izbu. Otvoreným oknom prúdil príjemný chladný vzduch neskorej noci. Na posteli sa prehadzovala Františka. Nemohla zaspáť. Usilovala sa, ale spánok neprichádzal. Myšlienky sa jej stále vracali k rozhovoru s Marou. Skoro ako vždy, aj tentoraz jej dávala za pravdu. Zišlo jej na um, že ani otec by nebol rád, keby ju videl takú skleslú a smutnú. Učil

ju, že život nie je ľahký a k prekážkam sa treba postaviť priamo a riešiť ich. Uznávala jeho názory a riadila sa nimi. Bola prekvapená, prečo tak podľahla smútku. Vysvetlila si to tým, že otec zomrel nečakane. Čo už vôbec nevedela pochopiť a zmieriť sa s tým, bola skutočnosť, že akýsi zbabelec zákerne na neho strieľal a zapríčinil jeho smrť.

Noc už pokročila. Františka dospela k rozhodnutiu, že sa musí zmeniť. S bratom Štefanom boli vlastníkmí rozsiahleho panstva, čo ich zaväzovalo, že sa o tento majetok budú starať a zveľaďovať ho. Uvedomila si však, že brat už niekoľko rokov nebol doma, tak tieto povinnosti ostali na jej pleciach.

Urodzený pán Krištof Pongrác si v pracovni prezeral listiny rozložené na stole. Z bratov bol najstarší, preto mu po otcovej smrti boli zverené všetky rodinné písomnosti. Našiel, čo hľadal, nuž ostatné listiny starostlivo uložil naspäť do malej drevenej truhlice. S pohárom vína sa pohodlne uvelebil v kresle. Bol spokojný, veď majetku mal dosť, pravda, keby tak ešte vlastnil vinice v Tibave, jeho šťastie by bolo završené. Pýšil sa aj rozľahlou kúriou ležiacou na brehu rieky Laborec v dedine Stráňany. Štyri stáli ešte v mestečku Michalovce a niekoľko ich bolo aj v okolí, ale tá jeho bola najhonosnejšia. Vyrušilo ho zaklopanie na dvere.

„Pane, o prijatie vás žiada urodzený pán Ladislav Bánfi.“

„Pozapaľuj sviece a potom ho uveď!“

Páni sa zvali a posadali do kresiel. Mlčali, skúmavo sa premeriavali pohľadmi a čakali, kto z nich začne rozprávať.

„Pán Bánfi, voľáko mlčíte a ja čakám, kedy mi prezradíte dôvod vašej návštevy.“

„Priateľu, chladno ma vítate. Nevedel som, že musím mať dôvod, aby som sa mohol s vami porozprávať.“

„Chladne? Nie, skôr opatrne. Nechcem sa nechať znova nahovoriť na nejakú podlosť. Čo sa stalo, už sa neodstane a ja rozhodne odmietam mať s tým ďalej niečo spoločné.“

„Dobre, dobre, len sa upokojte. Dúfam, že naša dohoda platí. Pripomínam vám, že ste mi sľúbili slečnu Františku za manželku a ak sa tak stane, ja svoj sľub dodržím tiež.“

„Pane, zabúdate, že môj nebohý brat mal okrem dcéry aj syna, teda právoplatného mužského dediča.“

„Mýlite sa, nezabúdam. Prečítajte si tento list.“

Zmlkli. Domáci pán sa so záujmom pustil do čítania. Silou vôle potlačal narastajúce vzrušenie. Chvejúce sa ruky ho však prezrádzali. Bánfi sa v duchu usmieval. Vedel, že Krištof Pongrác je posadnutý zhrňnaním majetku. Na jeho získanie mu bol dobrý každý spôsob. Neštítal sa žiadnych podlostí, zákerností